

**EELARVENÕUKOGU ARVAMUS  
RAHANDUSMINISTEERIUMI 2018. AASTA  
KEVADISE MAJANDUSPROGNOOSI  
JA  
AASTATE 2019–2022 STRUKTUURSE  
EELARVEPOSITSIOONI EESMÄRKIDE KOHTA**

## Sisukord

Arvamus .....	3
Seletuskiri .....	5
Hinnang rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadisele majandusprognoosile.....	5
Hinnang 2017. aasta struktuursele eelarvepositsioonile .....	10
Hinnang aastate 2019–2022 struktuurse eelarvepositsiooni eesmärkidele.....	13
Taustinfo. Eesti majanduse ilmakaart .....	16
Lisa. Riigi eelarvestrateegia 2019–2022 täiendavate meetmete mõju eelarvepositsioonile .....	18

Eelarvenõukogu  
Estonia pst 13, 15095 Tallinn  
Telefon +372 668 0661  
E-post [info@eelarvenoukogu.ee](mailto:info@eelarvenoukogu.ee)  
[www.eelarvenoukogu.ee](http://www.eelarvenoukogu.ee)

## Arvamus

Riigieelarve seaduse järgi peab eelarvenõukogu andma oma hinnangu nii rahandusministeeriumi makromajandus- ja rahandusproгноosi kui ka valitsussektori struktuurse eelarvepositsiooni kohta. Kuna rahandusministeeriumi majandusproгноos ja riigi eelarvestrateegia valmisid tänava väikese ajavahega, on eelarvenõukogu koondanud oma arvamused ühte väljaandesse. Eelarvenõukogu hinnang eelarvestrateegia sisule tugineb materjalidele, mis laekusid eelarvenõukogule 20. aprillil.

### *Hinnang 2017. aasta struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgi saavutamisele*

2017. aasta majanduskasv oli prognoositust selgelt kiirem, mistõttu oleks võinud oodata ka prognoositust suuremat maksulaekumist. Maksutulude laekumine oli aga sarnane riigieelarve ootustele. Peamiselt tulenes see aktsiiside ja ettevõtte tulumaksu alalaekumisest. Maksumuudatuste suurest arvust tingitud prognoosivigade riskile ja võimalikule maksude alalaekumisele viitas eelarvenõukogu oma mitmes 2017. aastal avaldatud arvamuses.

Eelarvenõukogu leiab, et 2017. aasta valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon, mis rahandusministeeriumi hinnangul on  $-0,3\%$  SKPst ja eelarvenõukogu hinnangul  $-0,7\%$  SKPst, ei vasta 2017. aasta riigieelarve koostamisel seatud eesmärgile. 2017. aasta struktuurse puudujäägi võrra vähenevad valitsusel võimalused kasutada kumulatiivset struktuurset ülejääki oma eelarve-eesmärkide seadmisel 2019.–2022. aastaks.

### *Hinnang rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadisele majandusproгноosile*

Möödunud aasta majanduse hea käekäik ja soodne väliskeskkond on tõstnud prognoosijate hinnanguid Eesti majanduse kasvuvõimekusele. Käesolevaks aastaks prognoosib rahandusministeerium  $4\%$  majanduskasvu ning pea  $3\%$  hinnatõusu. 2019. aastal küll majanduskasv proгноosi järgi aeglustub  $3,2\%$ ni, kuid jääb püsima ka pikemas ettevaates  $3\%$  lähedale.

Vastavalt muutustele majanduskeskkonnas ja täpsustustele maksumuudatuste mõjuhinnangutes on rahandusproгноosis korrigeeritud aastate 2018–2019 oodatavat maksulaekumist. Võrreldes möödunud sügisel koostatud proгноosiga on vähendatud tarbimismaksude (peamiselt aktsiiside) laekumisi, aga sellest veelgi enam suurendatud tööjõumaksude laekumisi. Tervikuna suurenevad maksuproгноoside ümbervaatomise kohaselt valitsussektori tulud nii käesoleval kui ka järgmisel aastal ligi  $0,3\%$  SKPst. Vaatamata maksulaekumiste väljavaate paranemisele on valitsussektori eelarve kevadise majandusproгноosi järgi järgmistel aastatel nominaalses ja struktuurses puudujäägis. Nii rahandusministeeriumi kui ka eelarvenõukogu hinnangul võib struktuurne puudujääk sellistel eeldustel ulatuda 2019.–2020. aastal  $0,7\%$ ni SKPst, mis on aga suurem, kui kehtiv riigieelarve seadus lubab.

Kokkuvõttes kirjeldab eelarvenõukogu hinnangul rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadine makroproгноos piisava usaldusväärsusega Eesti majanduskasvu ja inflatsiooni väljavaadet ning on kooskõlas teiste institutsioonide proгноosidega. Prognoositust kiirema või aeglasema majanduskasvu riskid on eelarvenõukogu hinnangul tasakaalus. Kuna möödunud aastal tehtud maksuotsuste mõju ei ole veel täielikult selgunud, on 2018.–2019. aastal maksulaekumiste alalaekumise risk suurem ülelaekumise võimalusest.

### *Hinnang eelarvestrateegias seatud struktuurse eelarvepositsiooni eesmärkidele*

Riigi eelarvestrateegia 2019–2022 järgi on valitsuse eelarvepoliitika eesmärgiks vähemalt struktuurne tasakaal keskpikal perioodil. Selle eesmärgi saavutamiseks on valitsus eelarvestrateegia arutelu käigus otsustanud rakendada mitmeid tulu- ja kulumeetmeid, mis järgmise nelja aasta peale parandavad nominaalset eelarvepositsiooni enam kui 500 miljoni euro võrra. Selle tulemusena on valitsussektori eelarve riigi eelarvestrateegia järgi aastatel 2019–2022 väikeses nominaalses ülejäägis ja struktuurses tasakaalus.

Valitsuse tulusid suurendavad meetmed ulatuvad aastatel 2019–2020 kuni 0,7%ni SKPst. Eelarvenõukogu hinnangul on oht, et osa riigi eelarvestrateegias tutvustatud täiendavatest meetmetest ei too kaasa oodatud mahus lisatulusid. Näiteks täiendavaid töökohti loovate meetmete puhul (korterelamute renoveerimine, välismaalaste seaduse ja relvaseaduse muutmine) võib tulemuseks olla mitte hõive kasv, vaid olemasolevate töötajate või töökohtade asendamine. Viimasega võib kaasna nende maksutulude vähenemine, millega rahandusministeeriumi äsja valminud kevadprognoosis oli juba arvestatud. Samuti on võimalik, et riigiettevõtete kasumid ei kasva oodatud tempos ja nad ei suuda lähiaastatel loodetud ulatuses täiendavaid dividende maksta.

Eelarvenõukogu hinnangul on riigi eelarvestrateegias 2019–2022 seatud struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgid kooskõlas riigieelarve seadusega, aga nende eesmärkide saavutamine eeldab, et eelarvestrateegia arutelu käigus vastuvõetud täiendavad tulu- ja kulumeetmed realiseeruvad oodatud kujul. Eelarvenõukogule saadetud materjalides ei ole neid meetmeid piisavalt selgitatud ja nende mõju on hinnatud pealiskaudselt. Seetõttu ei ole eelarvenõukogu hinnangul riigi eelarvestrateegias tutvustatud tulu- ja kulumeetmed piisavad struktuurse tasakaalu eesmärgi saavutamiseks.

Rahandusministeeriumi kevadprognoosi järgi on 2017. ja 2018. aastal valitsussektori eelarve struktuurses puudujäägis, samas on majandus kasvanud. Selleks, et tulevikus majandustsükli pöördumisel oleks võimalik eelarvereegli sisalduvat paindlikkust kasutada, peaks eelarvenõukogu hinnangul kavandama positiivse SKP lõhe ajal hoopis struktuurseid ülejääke. Seetõttu soovib eelarvenõukogu valitsusele koostada 2019. aasta riigieelarve nii, et valitsussektori eelarve oleks struktuurses ülejäägis.

Eelarvenõukogu esimees  
Raul Eamets  
Tallinnas 26. aprillil 2018

## Seletuskiri

Riigieelarve seaduse järgi peab eelarvenõukogu andma oma hinnangu nii rahandusministeeriumi makromajandus- ja rahandusprognoosi kui ka valitsussektori struktuurse eelarvepositsiooni kohta. Kuna rahandusministeeriumi majandusprognoos ja riigi eelarvestrateegia valmisid tänava väikese ajavahega, on eelarvenõukogu koondanud oma arvamused ühte väljaandesse. Kevadprognoosist selgub, et valitsussektori eelarve struktuurne puudujääk kujuneb aastatel 2019–2020 seadusega lubatust suuremaks ja valitsus peab astuma samme eelarvepositsiooni parandamiseks. Seetõttu keskendub eelarvenõukogu rahandusprognoosi hinnates vaid maksutulude laekumisele. Valitsussektori eelarvepositsiooni on käsitletud hiljem, koos arvamusega eelmise aasta tulemi ning riigi eelarvestrateegias seatud valitsussektori struktuurse eelarvepositsiooni eesmärkide kohta. Eelarvenõukogu hinnang eelarvestrateegia sisule tugineb materjalidele, mis laekusid eelarvenõukogule 20. aprillil.

### Hinnang rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadisele majandusprognoosile

#### Hinnang makromajandusprognoosile

Alates 2017. aasta kevadest on analüütikud ja prognoosijad pidanud mitmel korral tõdema, et majanduskasv kujuneb lähiajal varem arvatust kiiremaks nii Eestis kui ka mujal maailmas. Ehkki Eestis oli 2017. aasta majanduskasv varasemast laiapõhjalisem, oli kasvu kiirenemise vedajaks endiselt sisenõudlus, kuid erinevalt varasemast oli juhtiv roll mitte tarbimiskuludel, vaid suuremal investeerimisaktiivsusel. Varasemate aastate ja ka pikaajalise keskmisega võrreldes oli investeringute kasv valitsus- ja ärisektoris tavatult kiire ja küündis püsivhindades mõõdetuna 16%ni. Tarbimise kasv jooksevhindades püsis kiire, kuid hinnad kallinesid märksa rohkem kui 2016. aastal. Seetõttu jäi tarbimise panus SKP reaalkasvu varasemast väiksemaks. SKP reaalkasv aga küündis aasta kokkuvõttes 4,9%ni, mis on tavapärasest kiirem.

Eelnevat silmas pidades on ootuspärane, et käesoleval aastal avaldatud majandusprognoosides on Eesti majanduse kasvuvõimekust ja lähiaja kasvu varasemaga võrreldes kiiremaks korrigeeritud. Kui aasta tagasi oodati käesoleva aasta SKP reaalkasvuks prognooside keskmisena 2,8%, siis selle aasta prognoosides on seda näitajat suurendatud 3,6%ni (vt tabel 1). Tarbijahindade puhul on 2018. aastaks tehtud prognooside ülespoole korrigeeringud keskmiselt väiksemad ja peegeldavad eeskätt maksumuudatuste ja globaalsete toormehindadega seotud eelduste ümbervaatomist.

Tabel 1. Eri institutsioonide hinnangud Eesti majanduse ja THI kasvule aastatel 2018–2019 (%)

	SKP reaalkasv (%)		THI (%)	
	2018	2019	2018	2019
Nordea (jaanuar)	3,7	3,0	3,4	2,5
Euroopa Komisjon (veebbruar)*	3,3	2,8	3,1	2,6
SEB (veebbruar)*	3,5	3,0	3,2	2,5
Consensus Forecasts (märts)	3,5	3,1	3,2	2,7
Swedbank (märts)	3,9	3,0	3,0	2,5
Rahvusvaheline Valuutafond (aprill)*	3,9	3,2	3,0	2,5
<i>Teiste prognooside keskmine:</i>	3,6	3,0	3,2	2,6
rahandusministeerium (aprill)	4,0	3,2	2,9	2,3

\* Hinnakasvu prognoosid põhinevad harmoniseeritud tarbijahinnaindeksil. Prognooside keskmise arvutamisel nende hinnangutega ei arvestata.

Allikad: Consensus Forecasts, Euroopa Komisjon, Nordea, rahandusministeerium, Rahvusvaheline Valuutafond, SEB, Swedbank

Rahandusministeeriumi kevadprognoos näeb käesolevaks aastaks ette 4% ja järgmiseks aastaks 3,2% suurust majanduskasvu, mis on sarnane teiste prognoosijate ettevaatega. Suhteliselt sarnased on prognoosijate vaated ka tarbijahindade muutuste kohta mõlemal aastal. Kokkuvõttes on rahandusministeeriumi põhinäitajate prognoos aastateks 2018–2019 kooskõlas teiste samal ajal koostatud prognoosidega.

Kasvuprognooside ümbervaatomisel on ühe ajendina reeglina viidatud suuremale välisnõudlusele nii 2017. aastal kui ka lähiajal. Varasemast optimistlikumatele välisnõudluse eeldustele on viidanud ka rahandusministeerium. Siiski ilmneb ministeeriumi uue prognoosi kõrvutamisel eelmisel aastal tehtutega, et juhtiv roll varasemast kiirema kasvu prognoosimisel on hoopis sisenõudlusega seotud eelduste muutumisel. Kui 2017. aasta kevadel prognoosis rahandusministeerium käesoleva aasta SKP reaalkasvuks 3,1%, siis uues prognoosis oodatakse kasvu kiiremist 4%ni. Sellel taustal torkab silma, et enim on muutunud vaade erasektori investeerimisaktiivsusele: eelmise aasta ülikiire kasvu taustal oodatakse investeringute kiire kasvu jätkumist ka aastail 2018–2019 (vt tabel 2).

Tabel 2. Makromajanduse põhinäitajad 2018.–2019. aastal selle ja eelmise aasta kevadprognoosis

	2017	Prognoos 2018. aastaks		Prognoos 2019. aastaks	
	Tegelik	Kevad 2017	Kevad 2018	Kevad 2017	Kevad 2018
SKP nominaalkasv (%)	9,0	6,3	7,6	5,7	6,3
SKP reaalkasv (%)	4,9	3,1	4,0	2,8	3,2
Eratarbimise reaalkasv (%)	2,0	4,0	4,7	2,5	3,3
Investeeringute reaalkasv (%)	13,1	0,0	3,3	4,8	5,1
Kaupade ja teenuste ekspordi reaalkasv (%)	2,9	3,9	4,5	4,0	4,2
Palga nominaalkasv (%)	6,5	5,0	7,0	5,4	5,7
THI (%)	3,4	2,7	2,9	2,5	2,3

Allikas: rahandusministeerium

Varasemast kiiremaks on prognoositud ka nominaalpalga kasvu 2018. aastal. Selle sammu põhjendatust on raske hinnata, leidub nii poolt- kui ka vastuargumente. Varasemast kiirema majanduskasvu ootus, sh teated välisnõudluse kiiremast kasvust ning nõudmise ja pakkumise vahekord tööturul, toetavad palgakasvu kiirenemist. Teiselt poolt ei ole veel selgust selles, kas ja kuidas mõjutab tulumaksuvaba miinimumi märkimisväärne tõstmine läbirääkimisi brutopalga üle ja välistada ei saa ka maksureformi ühekordset palgakasvu aeglustavat toimet. Seetõttu on palgakasvu ja selle kaudu ka eratarbimise prognoosimine käesoleva aasta puhul varasemast keerulisem. Üldiselt on muutused varasemate prognoosidega võrreldes eelarvenõukogu arvates enamasti põhjendatud.

Rahandusministeeriumi kevadine majandusprognoos katab lisaks käesolevale ka nelja järgmist aastat. SKP reaalkasvu püsimine 3% lähedal ka peale tavalisest kiiremat kasvu aastail 2017–2018 peegeldab rahandusministeeriumi muutunud hinnangut Eesti majanduse kasvupotentsiaalile (vt tabel 3). Võrreldes aastataguse ajaga on rahandusministeerium ülespoole korrigeerinud nii SKP potentsiaalset kasvu kui ka tema potentsiaalset taset. Rahandusministeeriumi hinnangul toimib Eesti majandus hetkel ülevalpool oma potentsiaalset taset, kusjuures ettevaates see erinevus järjest väheneb ja kaob perioodi lõpus. Kui eelmisel kevadel prognoosis rahandusministeerium Eesti potentsiaalse SKP keskmiseks kasvuks prognoosi viimasel neljal aastal 2,6%, siis nüüd on see 3,4%. Eelarvenõukogu hinnangul ei sisalda prognoosi seletuskiri piisavaid selgitusi kasvuvõimekuse tõusu allikate kohta võrreldes eelmise kevade vaatega.

Tabel 3. Kevadprognoosi põhinäitajate pikema ettevaate võrdlus 2017. aastal tehtud prognoosidega

	Kevad 2018			Suvi 2017	Kevad 2017
	2018	2019	Keskmine 2020–2022	Keskmine 2019–2021	Keskmine 2019–2021
SKP reaalkasv (%)	4,0	3,2	2,9	3,0	2,7
Eratarbimise reaalkasv (%)	4,7	3,3	2,8	2,5	2,4
Kaupade ja teenuste ekspordi reaalkasv (%)	4,5	4,2	3,9	3,9	4,0
Investeeringute reaalkasv (%)	3,3	5,1	4,0	4,3	4,7
SKP nominaalkasv (%)	7,6	6,3	5,5	5,6	5,6
Eratarbimise nominaalkasv (%)	7,8	5,8	5,1	5,1	4,9
Investeeringute nominaalkasv (%)	6,5	7,8	6,4	6,7	7,3
Hõive muut (%)	0,8	0,5	-0,2	0,4	0,1
Palga nominaalkasv (%)	7,0	5,7	5,6	5,3	5,3
Palgafondi nominaalkasv (%)	7,8	6,2	5,4	5,7	5,4
Tarbijahinnaindeks (%)	2,9	2,3	2,1	2,3	2,3

Allikas: rahandusministeerium

Võrreldes viimase aasta jooksul tehtud prognoosidega on majanduse põhinäitajate vahelised proportsioonid keskmises ettevaates suhteliselt vähe muutunud. Ka keskmise ettevaate peamised riskid on endised.

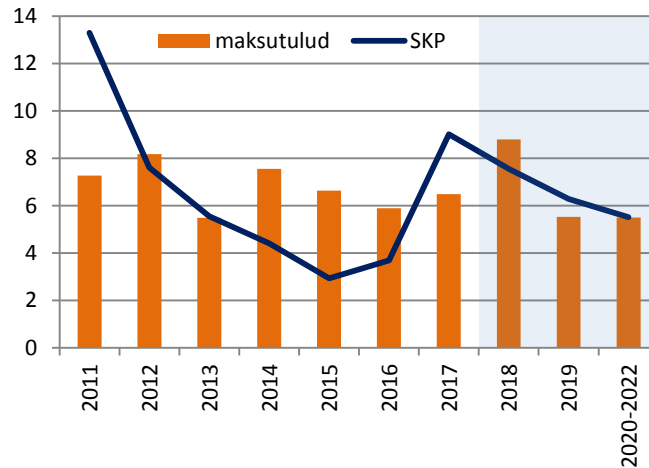
Esiteks pole kindlust, milliseks kujuneb globaalne majanduskasv ja selle seos kaubavahetusega. Võimalik, et 2017. aasta kujunes tõepoolest pöördepunktiks ja ka väljaspool Euroopa Liitu hakkabki impordinõudluse kasv edestama SKP kasvu. Käesoleva aasta algul Euroopa Komisjoni ja Rahvusvahelise Valuutafondi ekspertide poolt tehtud hinnangud toetavad seda vaadet, ehkki eeldavad kaubavahetuse eeliskasvu vähenemist. Keskmises ettevaates on peamine küsimus selles, kas oodatust rohkem elavnenud maailmakaubanduse mõju jõuab ka Eestini. Praeguste eelduste järgi jääb Eesti peamiste kaubanduspartnerite impordinõudluse kasv alla nii Euroopa kui ka maailma keskmisele. Samas on varasemaga võrreldes kasvanud proteksionistlike meetmete ja „kaubandussõdade“ oht. Selle riski teokssaamisel võivad praegused välisnõudlusega seotud eeldused hoopis liiga optimistlikeks osutuda.

Teiseks on vaieldav, milline on töajookulude kestlik kasvukiirus. Aastail 2013–2016 töajookulude osatähtsus Eesti SKPs suurenes ja pole selge, kas ja kui pika aja jooksul on töajookulude kasumi arvel toimuv eeliskasv investoritele vastuvõetav.

### **Hinnang rahandusprognoosile**

Eesti majandus on väga väike ja avatud ning üksikute aastate arvestuses võib sise- ja välisnõudluse panus majanduskasvu oluliselt erineda. Riigirahanduse vaatenurgast tähendab see seda, et SKP maksurikkus ei ole aastati sama. Nii näiteks võib tagasivaatavalt väita, et aastate 2011–2017 keskmisena kasvasid valitsussektori maksutulud samas tempos SKP nominaalkasvuga (vt joonis 1). Üksikute aastate arvestuses see väide aga paika ei pea ning ka mullu jäi maksutulude suurenemine maha SKP kasvust.<sup>1</sup> Rahandusministeeriumi uuendatud prognoosis on eeldatakse, et maksukoormus püsib keskmises ettevaates SKP suhtes stabiilsena. Erandiks on aastad 2018–2019, mil nii tulu- kui ka tarbimismaksude laekumine on mõjutatud eelmisel aastal jõustatud maksumäärade muutustest.

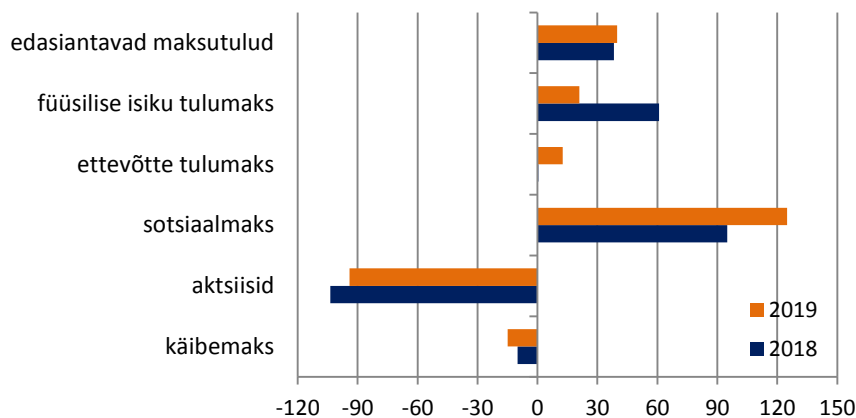
<sup>1</sup> 2017. aastal oli sisenõudluse kasv küll kiire, kuid seda suuresti tänu investeeringute hüppelisele kasvule äriktoris. Nende investeeringute puhul makstakse nn sisendkäibemaks aga tagasi ja maksulaekumisi need otseselt ei suurenda.



Joonis 1. Maksutulude ja SKP nominaalkasv koos prognoosiga aastateks 2018–2022 (%)

Allikas: rahandusministeerium

Eelmise aasta areng andis alust prognoosida edaspidiseks varasemast veidi kiiremat hõive ja palgakasvu. Seetõttu on rahandusministeerium suurendanud tööjõumaksude laekumise prognoose (vt joonis 2), mis muudel võrdsetel tingimustel parandavad nii keskvalitsuse, sotsiaalkindlustusfondide kui ka kohalike omavalitsuste eelarvepositsiooni.



Joonis 2. Muutused riigieelarvesse laekuvates maksutuludes võrreldes eelmise prognoosiga (mln eurodes)

Allikas: rahandusministeerium

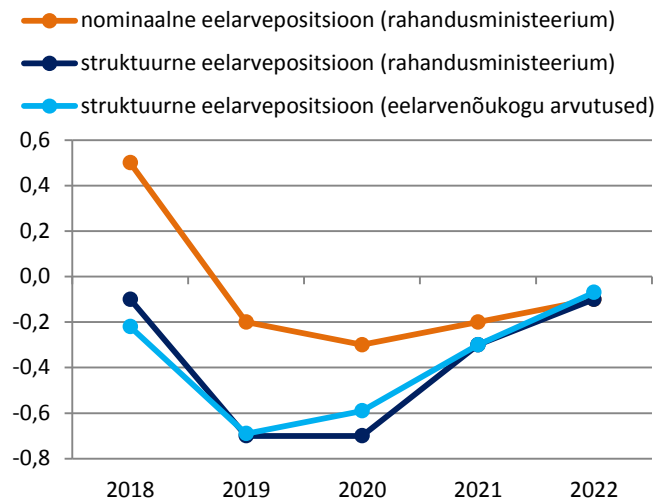
Lisaks on rahandusministeerium eelmise aasta teise poole ja käesoleva aasta esimeste kuude andmete põhjal täpsustanud aktsiiside tõstmise mõju hinnanguid. Aastate 2018–2019 puhul on iseloomulik, et tööjõumaksude prognoosi ümbervaatamine suurendab ja aktsiiside korrigeerimine vähendab valitsussektori oodatavaid tulusid. Tervikuna suurenevad maksuprognooside ümbervaatamise kohaselt valitsussektori tulud nii käesoleval kui ka järgmisel aastal ligi 0,3% SKPst. Lisaks on muudetud Euroopa Liidu eelarvest laekuvate tulusiirete prognoositavat jaotust aastate lõikes.

Aastatel 2018–2019 mõjutavad maksutulude laekumisi peale makromajandusnäitajate ka mitmed jõulised maksupoliitilised muudatused nii tulu- kui ka tarbimismaksude osas. Eelarvenõukogu jääb oma varasema arvamuse juurde, mille järgi investorite käitumist on olnud keeruline prognoosida ka varasema tulumaksu korra juures. Rahandusministeeriumi eelduste kohaselt stimuleerib maksumäära langetamine korrapäraselt väljavõetavate dividendide puhul omanikke varasemast rohkem dividende välja võtma,



mistõttu ettevõtte tulumaksu laekumine oluliselt suureneb. See omakorda eeldab, et ettevõtjad usuvad uue maksukorralduse pikaalisusse. Viimase aja maksuotsuste heitlikkus võib seda vaadet aga kõigutada ja vähendada soovi teha pikaajalisi kasumiotsuseid. Suuremat selgust on oodata alles käeoleva aasta lõpuks.

Lisaks võib üksikisiku tulumaksu reform, mis suurendas madala ja keskmise palgaga inimeste maksuvaba tulu 500 eurole kuus, koos muudatustega aktsiisimäärades muuta tarbijakäitumist, mis samuti suurendab prognoosivigade tõenäosust. Kuna möödunud aastal tehtud maksuotsuste mõju ei ole veel täielikult selgunud, on 2018.–2019. aasta maksulaekumiste alalaekumise risk suurem ülelaekumise võimalusest.



Joonis 3. Valitsussektori eelarvepositsioon 2018. aasta kevadise majandusprognoosi järgi (% SKPst)

Allikad: rahandusministeerium, eelarvenõukogu arvutused

Vaatamata maksulaekumiste väljavaate paranemisele on valitsussektori eelarve järgmistel aastatel kevadise majandusprognoosi järgi nominaalses ja struktuurses puudujäägis (vt joonis 3). Aastatel 2019–2020 ulatub struktuurne puudujääk 0,7%ni SKPst. Eelarvenõukogu arvutused viitavad sarnases suurusel struktuursele puudujäägile. See on aga suurem, kui kehtiv riigieelarve seadus lubab.

## Hinnang 2017. aasta struktuursele eelarvepositsioonile

Majandusprognoside hindamise kõrval on eelarvenõukogu ülesandeks jälgida struktuurse tasakaalu reegli täitmist. Selleks hindab eelarvenõukogu möödunud aasta struktuurset eelarvepositsiooni, kui selle tulem on selgunud, ning järgmisteks aastateks seatud struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgi. Alljärgnevalt on esitatud eelarvenõukogu hinnang 2017. aasta struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgi saavutamise kohta.

Kui 2016. aasta sügisel järgmise aasta riigieelarvet välja töötati, tuli lähtuda riigieelarve seaduse nõudest, mille järgi peab valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon olema tasakaalus või ülejäägis.<sup>2</sup> Eelarvenõukogu soovitas tollal vastu võtta riigieelarve, mis seab 2017. aasta struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgiks väikese ülejäägi. 2017. aasta riigieelarve kinnitati nominaalse puudujäägiga 0,6% SKPst ja struktuurse ülejäägiga 0,2% SKPst (vt tabel 4).

Tabel 4. Valitsussektori 2017. aasta eelarvepositsiooni kujunemine

	RES 2017–2020	Riigieelarve 2017	Tegelik
Nominaalne positsioon (mln eurodes)	-105	-135	-66
Nominaalne positsioon (% SKPst)	-0,5	-0,6	-0,3
SKP lõhe (% SKPst)	-0,6	-1,0	0,9
Tsükliline komponent (% SKPst)	-0,3	-0,4	0,4
Ühekordsed meetmed (mln eurodes)	-77	-78	-80
Struktuurne positsioon (% SKPst)	0,2	0,2	-0,3

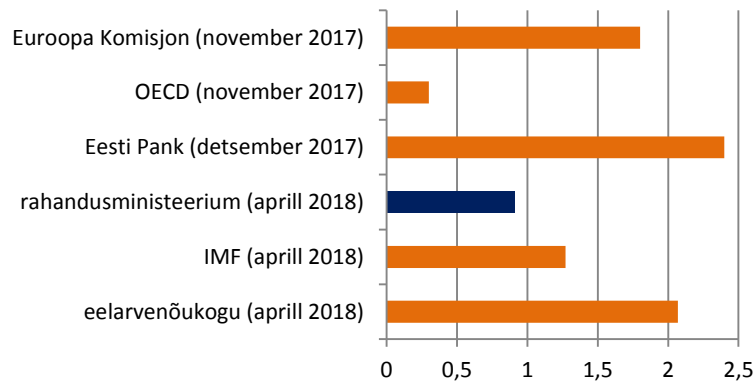
Allikas: rahandusministeerium

Seejuures koostati 2017. aasta riigieelarve eeldusel, et Eesti majanduskasvuks kujuneb püsivhindades 2,5% ja jooksevhindades 5,2%. 2016. aasta lõpul aga majanduskasv kiirenes ning 2017. aasta kokkuvõttes ulatus see pea 5%ni püsivhindades ning 9%ni jooksevhindades. Prognoositust kiiremaks osutusid lisaks nii hõive kui ka keskmise palga kasv.

Soodsa majanduskeskkonna taustal laekus oodatust rohkem maksutulu tööjõumaksude ja käibemaksu arvelt, ent oodatust vähem tulu ettevõtte tulumaksu ja maksumuudatustest tingituna aktsiiside arvelt. Et maksude üle- ja alalaekumised tasakaalustasid teineteist, siis arvestuslikult moodustas 2017. aasta maksutulude laekumine 100,2% riigieelarves oodatust. 2016. aastaga võrreldes kasvasid jõuliselt nii sotsiaalmaksu kui ka käibemaksu laekumised ning riigieelarve maksutulud tervikuna suurenesid 6,4%. Aasta kokkuvõttes kujunes statistikaameti esialgsetel andmetel valitsussektori nominaalseks puudujäägiks 0,3% SKPst.

Eelarve koostamisel lähtuti rahandusministeeriumi 2016. aasta suvisest majandusprognosist, mille järgi oli Eesti SKP lõhe 2017. aastal -1,0% SKPst. Samas olid eksperdid Eesti majanduse tsüklilise seisu hindamisel erimeelel. Kui rahandusministeeriumi prognoosi järgi oli majandustsükli oodatav mõju eelarvele negatiivne, siis Euroopa Komisjoni hinnangul tsükli mõju praktiliselt puudus ning eelarvenõukogu hinnangul oli see positiivne. Praeguse seisuga on kõik peamised Eesti majandust analüüsivad eksperdid üksmeelel, et Eesti SKP lõhe oli 2017. aastal positiivne (vt joonis 4).

<sup>2</sup> 2017. aasta suvel jõustusid muutused riigieelarve seaduses ja selle struktuurse tasakaalu reeglis. Eelarvereegli muudatustest loe lähemalt möödunud juulil ilmunud eelarvenõukogu arvamuse taustinfost: <http://eelarvenoukogu.ee/uudised/valitsussektori-2016-aasta-eelarve-on-nominaalses-ja-struktuurses-ulejaagis>.

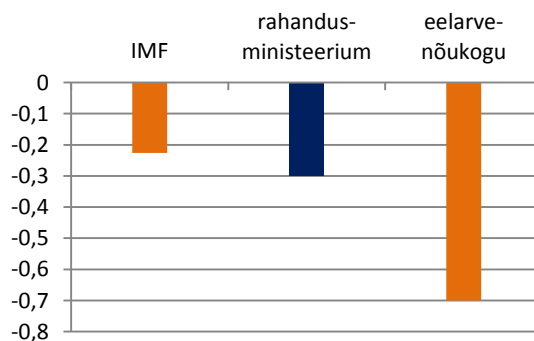


Joonis 4. Hinnangud Eesti 2017. aasta SKP lõhele (% SKPst)

Allikad: Eesti Pank, Euroopa Komisjon, IMF, OECD, rahandusministeerium, eelarvenõukogu arvutused

2018. aasta kevadel valminud prognooside järgi ületas Eesti majanduse maht 2017. aastal oma potentsiaalset taset rahandusministeeriumi hinnangul 0,9% ning IMFi hinnangul 1,3%. Eelarvenõukogu analüüs majandustsükli seisust näitab, et positiivne SKP lõhe võis olla sellest veelgi suurem ja moodustada ligi 2% SKPst. Tagasivaatavalt tugineb eelarvenõukogu hinnang majandustsükli seisule kolmele meetodile: Hodrick-Prescotti filtri meetodil leitud SKP lõhe, disagregeeritud meetodil arvatud tsüklilisele komponendile vastav SKP lõhe ning Eesti majanduse „ilmakaardi“ analüüsist tulenev hinnang Eesti majanduse tsüklilisele seisule.<sup>3</sup>

Nominaalne puudujääk koos positiivse SKP lõhega tähendab ühtlasi struktuurset puudujääki (vt joonis 5). Rahandusministeeriumi hinnangul oli Eesti valitsussektori struktuurne puudujääk 2017. aastal 0,3% SKPst, mis on 0,5 protsendipunkti nõrgem kui eelarvestrateegias ja riigieelarves eesmärgiks seati. Samuti on see 0,5 protsendipunkti nõrgem rahandusministeeriumi hinnangust 2016. aasta struktuursele positsioonile.



Joonis 5. Hinnangud Eesti valitsussektori 2017. aasta struktuursele positsioonile (% SKPst)

Allikad: IMF, rahandusministeerium, eelarvenõukogu arvutused

Rahandusministeeriumi hinnang möödunud aasta struktuurse puudujäägi suurusele on kooskõlas IMFi omaga, ent eelarvenõukogu hinnangul võib puudujääk olla mõnevõrra suurem. Eelarvenõukogu arvutused disagregeeritud meetodil, mis võtab lisaks SKPle arvesse ka palgafondi ja eratarbimise tsüklilist arengut, viitavad struktuursele puudujäägile 0,7% SKPst. Erinevus tuleneb peamiselt sellest, et eelarvenõukogu meetodika järgi võib 2017. aasta hea tööjõumaksude laekumine olla suuremas ulatuses ajutine (ehk majandustsükli heast seisust tingitud) kui rahandusministeeriumi hinnangul.

<sup>3</sup> Eesti majanduse ilmakaardi kohta loe lähemalt arvamuse taustinfost lk 16.

2017. aasta struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgi saavutamise hindamine on eelarvenõukogu jaoks varasematest kordadest erinev, kuna 2017. aasta riigieelarve väljatöötamise ajal kehtinud riigieelarve seadusesse on vahepeal tehtud olulisi muudatusi. Esiteks on muutunud eelarvenõukogu arvamuse koostamise ajastus. Kui seni valmis eelarvenõukogu hinnang möödunud aasta eelarvepositsiooni kohta juulis, pärast riigi majandusaasta aruande ilmutamist, siis uuenenud riigieelarve seaduse järgi peab eelarvenõukogu andma oma hinnangu möödunud aasta eelarvepositsioonile juba kevadel enne riigi eelarvestrateegia kinnitamist valitsuses. Teiseks, muutunud on struktuurse tasakaalu reegel, mille nõuetest lähtuvalt peab eelarvenõukogu oma arvamuse kujundama. Peamise erinevusena lubab uus riigieelarve seadus kavandada ka struktuurset puudujääki.

2017. aasta riigieelarve koostati veel 2014. aastal jõustunud riigieelarve seaduse järgi, mis struktuurset puudujääki kavandada ei lubanud – riigieelarve tuli koostada selliselt, et valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon oleks prognoosi järgi tasakaalus või ülejäägis. Sama seadus nägi ette, et kui struktuurne puudujääk on siiski tekkinud ning see on suurem kui 0,5% SKPst, tuleb järgmistel aastatel rakendada eelarvepositsiooni parandavaid meetmeid. Struktuurne puudujääk, mis on väiksem kui 0,5% SKPst, korrigeerimis- ja kompenseerimismehhanismi käivitamist ei eeldanud.

Uuenenud riigieelarve seadus lubab koostada riigieelarvet ka nii, et valitsussektori eelarvepositsioon jääb struktuursesse puudujääki. Struktuurne puudujääk võib ühel aastal moodustada kuni 0,5% SKPst, kui sellele eelnevalt on kogutud vähemalt samas ulatuses struktuurset ülejääki. Sellise *kumulatiivse* ülejäägi arvestust peetakse tagantjärele alates 2014. aasta struktuurse eelarvepositsiooni väärtusest. Kuna rahandusministeeriumi hinnangul oli valitsussektori eelarvepositsioon aastatel 2014–2016 struktuurses ülejäägis, siis ei ole 2017. aastal kujunenud struktuurne puudujääk vastuolus uue eelarvereepli tööpõhimõttega.

Eelnevat arvesse võttes leiab eelarvenõukogu, et 2017. aasta valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon, mis rahandusministeeriumi hinnangul on –0,3% SKPst ja eelarvenõukogu hinnangul –0,7% SKPst, ei vasta 2017. aasta riigieelarve koostamisel seatud eesmärgile. 2017. aasta struktuurse puudujäägi võrra vähenevad valitsusel võimalused kasutada kumulatiivset struktuurset ülejääki oma eelarve-eesmärkide seadmisel 2019.–2022. aastaks.

## Hinnang aastate 2019–2022 struktuurse eelarvepositsiooni eesmärkidele

Riigi eelarvestrateegias seatakse valitsussektori struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgid järgmiseks neljaks aastaks. Eelarvestrateegia ja selle fiskaalraamistiku koostamisel võetakse aluseks rahandusministeeriumi kevadine makromajandus- ja rahandusprognoos. Riigi eelarvestrateegia 2019–2022 järgi on valitsuse eelarvepoliitika eesmärgiks vähemalt valitsussektori struktuurne tasakaal keskpikal perioodil.

Selle eesmärgi saavutamiseks on valitsus eelarvestrateegia arutelu käigus otsustanud rakendada mitmeid tulu- ja kulumeetmeid, mis parandavad aastatel 2019–2022 oluliselt valitsussektori eelarvepositsiooni võrreldes 2018. aasta kevadprognoosis sisalduva riigirahanduse ettevaatega. Järgmise nelja aasta peale kokku on riigi tulude ja kulude vahe paranenud eelarvestrateegia arutelu käigus enam kui 500 miljoni euro võrra. Riigi eelarvestrateegia järgi on valitsussektori eelarve aastatel 2019–2022 väikeses nominaalses ülejäägis ja struktuurses tasakaalus (vt tabel 5).

Tabel 5. Valitsussektori struktuurse eelarvepositsiooni kujunemine riigi eelarvestrateegias 2019–2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Nominaalne positsioon (mln eurodes)	53	133	105	50	20
Muutus võrreldes kevadprognoosiga (mln eurodes)	-60	178	189	102	51
Nominaalne positsioon (% SKPst)	0,2	0,5	0,4	0,2	0,1
SKP lõhe (% SKPst)	1,6	1,3	0,9	0,4	0,0
Tsükliline komponent (% SKPst)	0,7	0,6	0,4	0,2	0,0
Ühekordsed meetmed (mln eurodes)	-30	-21	0	0	0
Struktuurne positsioon (% SKPst)	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,1

Allikas: rahandusministeerium

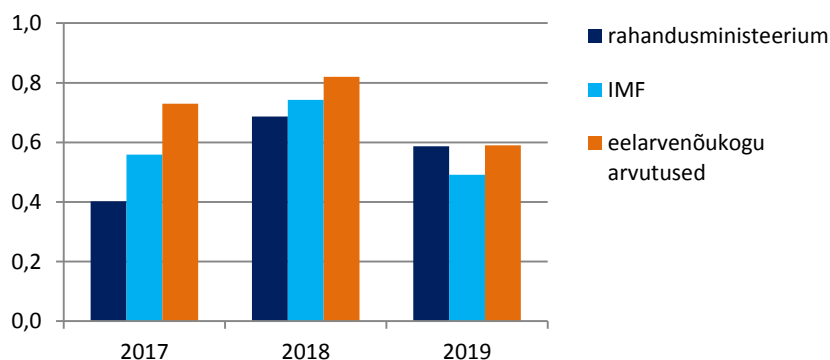
Valminud eelarvestrateegia sisaldab nii täiendavaid tulu- kui ka kulumeetmeid (vt tabel 7 arvamuse lisas). Ülekaalus on tulupoliitilised meetmed ja nende seas omakorda dividendide varem kavandatud suurem väljavõtmine riigiettevõtetest. Viimased moodustavad umbes 60% tulupoliitilistest meetmetest. Eelarvenõukogu hinnangul on võimalik, et nende ettevõtete kasum ei kujune sedavõrd suureks, et maksta praegusest oluliselt suuremaid dividende ja teha vajalikke investeeringuid.

Valitsuse tulusid suurendavad meetmed ulatuvad aastatel 2019–2020 kuni 0,7%ni SKPst, aga sellega ei kaasne varemprognoositud SKP kasvu ega valitsussektori maksutulude vähenemist. Näiteks täiendavaid töökohti loovate meetmete puhul (korterelamute renoveerimine, välismaalaste seaduse ja relvaseaduse muutmine) võib tulemuseks olla mitte hõive kasv, vaid olemasolevate töötajate või töökohtade asendamine. Viimasega võib kaasneda nende maksutulude vähenemine, millega rahandusministeeriumi äsja valminud kevadprognoosis oli juba arvestatud.

Eelarvenõukogule saadetud materjalides ei ole täiendavaid tulu- ja kulumeetmeid piisavalt selgitatud ja nende mõju on hinnatud pealiskaudselt. Seetõttu ei ole eelarvenõukogu hinnangul riigi eelarvestrateegias tutvustatud tulu- ja kulumeetmed piisavad struktuurse tasakaalu eesmärgi saavutamiseks.

Riigi eelarvestrateegias eeldatud nominaalse positsiooni paranemine on lähtekohaks valitsussektori struktuurse eelarvepositsiooni mõõtmisele, mis tähendab nominaalsest positsioonist majandustsükli mõju ja ühekordsete tulu- või kulumeetmete eemaldamist. Rahandusministeeriumi kevadprognoosi järgi on käesoleval aastal Eesti SKP lõhe positiivne (1,6% SKPst) ning ettevaates SKP lõhe järkjärguliselt sulgub. See tähendab, et majandustsükli mõju ehk eelarve tsükliline komponent on lähiaastatel positiivne (vt joonis 6). Seejuures ei erine rahandusministeeriumi hinnang aastate 2018–2019 tsüklilisele komponendile oluliselt IMFi või eelarvenõukogu hinnangutest.

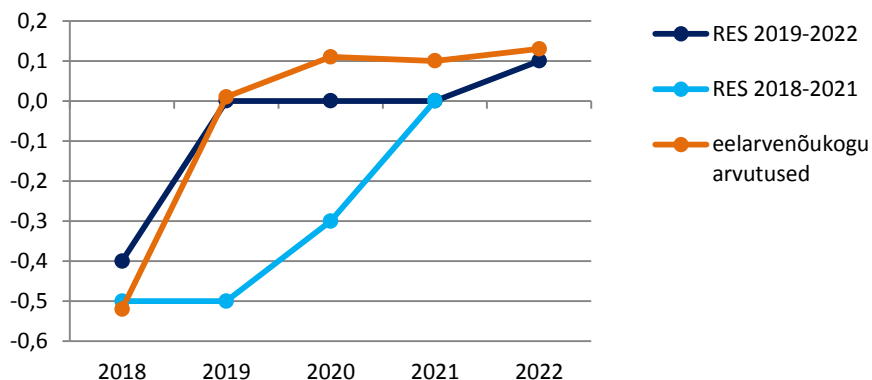
Samal perioodil liigituvad rahandusministeeriumi hinnangul ühekordseteks kuludeks vaid kohalike omavalitsuste ühinemistoetused, mis kahe aasta peale kokku moodustavad ligi 50 miljonit eurot.



Joonis 6. Hinnangud eelarve tsüklilisele komponendile (% SKPst) <sup>4</sup>

Allikad: rahandusministeerium, IMF, eelarvenõukogu arvutused

Sarnane hinnang eelarve tsüklilisele komponendile tähendab, et ettevaates on sarnased ka rahandusministeeriumi ja eelarvenõukogu hinnangud valitsussektori struktuursele eelarvepositsioonile (vt joonis 7). Riigi eelarvestrateegia 2019–2022 järgi on valitsussektori eelarve 2018. aastal struktuurses puudujäägis 0,4% SKPst, kuid seejärel saavutatakse 2019. aastal struktuurne tasakaal, mis püsib prognoosiperioodi lõpuni. Võrreldes eelmisel kevadel koostatud strateegiaga on seatud eesmärgid nõudlikumad. Lähtudes eeldusest, et valitsussektori eelarve on järgmistel aastatel nii suures nominaalses ülejäägis nagu riigi eelarvestrateegia 2019–2022 ette näeb, näitavad ka eelarvenõukogu arvutused disagegeeritud meetodil, et ettevaates püsib valitsussektori eelarve struktuurses tasakaalus.



Joonis 7. Hinnangud eelarve struktuursele positsioonile (% SKPst)

Allikad: rahandusministeerium, eelarvenõukogu arvutused

Kuna rahandusministeeriumi hinnangul oli 2017. aastal struktuurne puudujääk 0,3% SKPst ning käesolevaks aastaks oodatakse struktuurset puudujääki 0,4% SKPst, siis väheneb 2018. aasta lõpuks kumulatiivne struktuurne ülejääk ligikaudu 100 miljoni euroni (vt tabel 6). 2019. aasta eeldatavast SKPst moodustab see 0,4%. Kumulatiivne ülejääk oleks hinnanguliselt veelgi väiksem (umbes 0,2% 2019. aasta SKPst), kui võtta aluseks eelarvenõukogu hinnang 2017. aasta struktuurse puudujäägi suurusele. Kokkuvõttes tähendab see, et täiendavaid struktuurseid ülejääke kogumata ei tohiks järgmiste aastate eelarve langeda märkimisväärsesse struktuursesse puudujääki.

<sup>4</sup> IMFi hinnang Eesti valitsussektori eelarvepositsiooni tsüklilisele komponendile on tuletatud IMFi SKP lõhe prognoosist ja eelarve tsüklitundlikkuse väärtusest 0,44.

Tabel 6. Kumulatiivse struktuurse ülejäägi suurus aasta lõpu seisuga (mln eurodes)

	2014	2015	2016	2017	2018*
Fikseeritud hinnangu järgi	32	118	270	192	105
<i>Kõige hilisema hinnangu järgi</i>	<i>47</i>	<i>148</i>	<i>187</i>	<i>109</i>	<i>22</i>

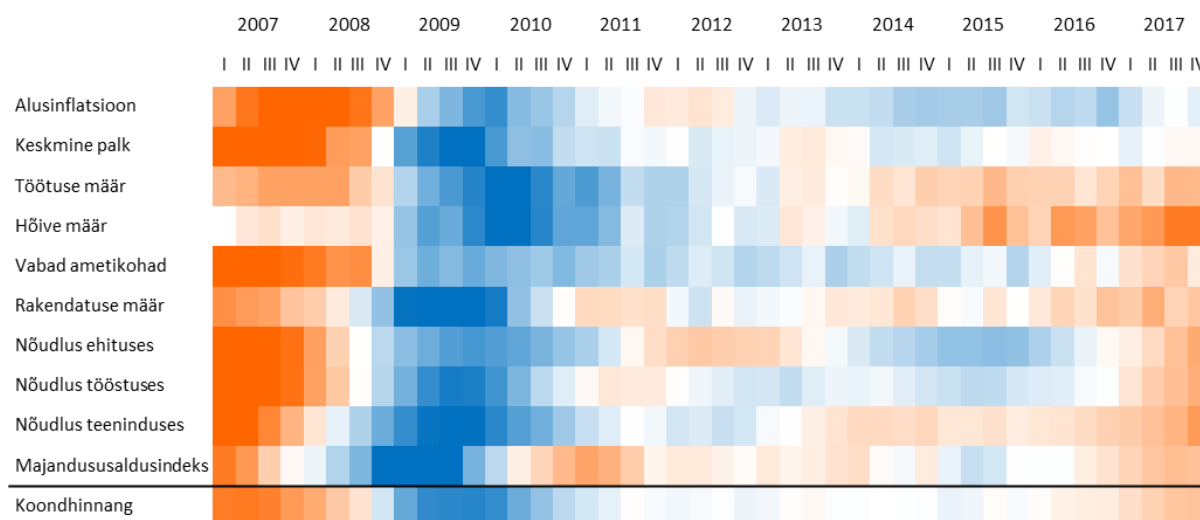
Allikad: rahandusministeerium, eelarvenõukogu arvutused

2017. ja 2018. aasta näitel on valitsussektori eelarve struktuurses puudujäägis positiivse SKP lõhe tingimustes ehk ajal, mil majandus kasvab hästi. Selleks, et tulevikus majandustsükli pöördumisel oleks võimalik eelarvereeplis sisalduvat paindlikkust kasutada, peaks eelarvenõukogu hinnangul kavandama positiivse SKP lõhe ajal hoopis struktuurseid ülejääke. Seetõttu soovitab eelarvenõukogu valitsusele koostada 2019. aasta riigieelarve nii, et valitsussektori eelarve oleks struktuurses ülejäägis.

Eelarvenõukogu hinnangul on riigi eelarvestrateegias 2019–2022 seatud struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgid kooskõlas riigieelarve seadusega, aga nende eesmärkide saavutamine eeldab, et eelarvestrateegia arutelu käigus vastuvõetud täiendavad tulu- ja kulumeetmed realiseeruvad oodatud kujul. Eelarvenõukogule saadetud materjalides ei ole neid meetmeid piisavalt selgitatud ja nende mõju on hinnatud pealiskaudselt. Seetõttu ei ole eelarvenõukogu hinnangul riigi eelarvestrateegias tutvustatud tulu- ja kulumeetmed piisavad struktuurse tasakaalu eesmärgi saavutamiseks.

### Taustinfo. Eesti majanduse ilmakaart

Struktuurse tasakaalu reegli täitmise ja makromajandusprognoosis sisalduva SKP lõhe hindamiseks on eelarvenõukogul tarvilik analüüsida Eesti majandustsüklit. Lisaks tehnilisele SKP lõhe arvutusele jälgib eelarvenõukogu mitut lihtsamini mõõdetavat majandusnäitajat, mis annavad aimu majanduse tsüklilisest seisust. Selle analüüsi lõpptulemust on võimalik esitada nii-öelda ilmakaardi kujul (vt joonis 8), kus oranž värv tähistab keskmisest paremat ja sinine keskmisest halvemat aega majanduses.



Joonis 8. Eesti majanduse ilmakaart (2007 I kvartal – 2017 IV kvartal)

Allikad: Eurostat, konjunktuuriinstituut, statistikaamet, eelarvenõukogu arvutused

Eesti majanduse ilmakaart on kvartali andmetel ja kümnel majandusnäitajal põhinev töövahend, mis iseloomustab Eesti majanduse tsüklilist seisu. Sinise tooni tumenemine ilmakaardil tähistab majanduse jahtumist, oranži tooni tumenemine aga hoiatab majanduse ülekuumenemise eest. Valge või heleda tooniga värvitud perioodid peegeldavad majanduse tavaolusid. Mida suurem osa majandusnäitajatest korruga oranžid või sinised on, seda kindlamalt on võimalik osutada ka tsükliliselt headele või halbadele aegadele.

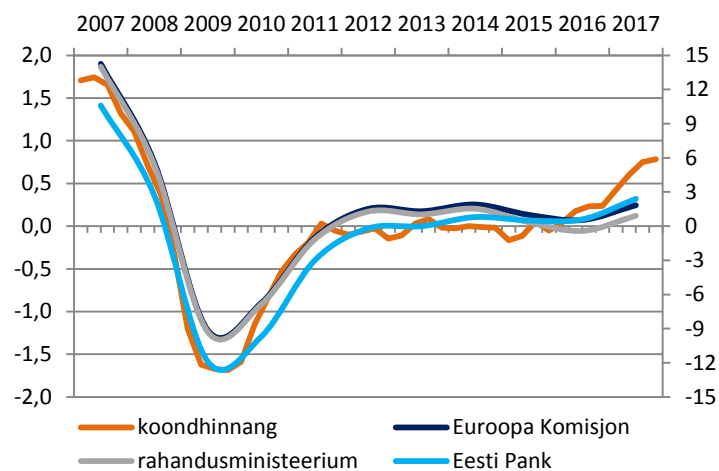
Ilmakaardi värvilahendus põhineb seaduspäral, et tsükliliselt häid aegu (nagu näiteks 2007. aasta) iseloomustab üldjuhul kiire palgakasv ja inflatsioon, madal töötuse ja kõrge hõive määr, vabade töökohtade rohkus, suur üldine kindlustunne ja kõrge rakendatuse määr tööstuses ning see, et ettevõtete äritegevust ei piira vähene nõudlus. Vastupidised arengud iseloomustavad tsükliliselt halbu aegu (näiteks 2009.–2010. aasta).

Ilmakaardile on valitud majandusnäitajad, mis on ajalooliselt olnud majandustsükliga tugevalt seotud, on kättesaadavad iga kvartali kohta, ning moodustavad laiapõhjalise läbilõike Eesti majandusest. Lõplik valik moodustus viiest tööturu ja hinnataseme näitajast ning viiest küsitlusandmetele tuginevast „pehmest“ indikaatorist. Ilmakaardi eesmärk ei ole majandust prognoosida, vaid kirjeldada senist arengut ja hetkeseisu.



Selleks, et joonistada algandmetest oranži-sinise värviskaalaga ilmakaart, võrreldakse iga majandusnäitaja kvartaliväärtust selle pikema perioodi keskväertusega.<sup>5</sup> Keskväertuse arvutamise algpunkt on 2007. aasta esimene kvartal ja lõpp kõige hilisem kvartal, mille kohta on andmed kättesaadavad. Praegu on võrdlusaluseks oleva ajavahemiku pikkus 11 aastat. Selle aja keskmine palgaskasv on näiteks 6,9%, töötuse määr 8,8% ja alusinflatsiooni määr 2,4%.

Ilmakaardi joonealusel real on eraldi esile tõstetud koondhinnang, mis moodustub kõigi kümne majandusnäitaja arengu keskmisena. Joonisel 9 on kõrvutatud selle koondhinnangu väärtus mitme eri institutsiooni hinnanguga Eesti SKP lõhele, mida võib pidada kõige levinumaks majandustsükli indikaatoriks (SKP lõhe võrdleb majanduse tegelikku ja potentsiaalset taset). Pikemal ajavahemikul on ilmakaardi koondhinnangul SKP lõhega küllaltki sarnane areng. Erinevalt SKP lõhest tugineb ilmakaardi analüüs aga vaid mõõdetavatele indikaatoritele, mida hinnatakse tagantjärele ümber võrdlemisi vähe.



Joonis 9. Ilmakaardi koondhinnangu võrdlus SKP lõhe hinnangutega (% SKPst, parempoolsel teljel)

Allikad: Eesti Pank, Euroopa Komisjon, rahandusministeerium, eelarvenõukogu arvutused

Kõige viimase ehk 2017. aasta neljanda kvartali andmete seisuga viitab ilmakaardi koondhinnang, et Eesti majanduses on kriisijärgse aja parim tsükliline seis. Majanduskonjunktuur on paranenud kaheksa kvartali jooksul järjest ja laiapõhjaliselt. Kui analüüsida koondhinnangu ja SKP lõhe ajaloolist seost, siis võiks 2017. aasta koondhinnangule vastata SKP lõhe 3–4% SKPst.

<sup>5</sup> Kõige tumedam sinine ja kõige tumedam oranž väljendavad vähemalt kahe standardhälbe suurust erinevust vaatlusaluse majandusnäitaja keskväertusest. Kui kvartali näitaja on lähedane keskväertusele, siis on lahter värvitud valgeks.

## LISA

Tabel 7. Riigi eelarvestrateegia 2019–2022 täiendavate meetmete mõju eelarvepositsioonile (% SKPst)

	2018	2019	2020	2021	2022
Alkoholiaktsiisi tõusu ärajätmine	-0,14	0,02	-0,11	-0,11	-0,11
Korterelamute renoveerimisega kaasnev maksutulu	-	0,04	0,07	0,12	0,11
3,5 GHz litsentsimüügitulud operaatoritele	-	0,06	-	-	-
Ebaseadusliku tööjõu piiramisega kaasnev maksutulu	-	0,02	0,02	0,02	0,02
Sissetulekust sõltuvad trahvid	-	0,02	0,02	0,02	0,02
Relvaseaduse muudatusega kaasnev maksutulu	-	0,01	0,01	0,02	0,03
Välismaalaste seaduse muudatusega kaasnev maksutulu	-	0,09	0,09	0,09	0,09
Täiendavad dividendid koos tulumaksuga	-0,08	0,37	0,31	0,13	0,19
Muud tulud	-	0,04	0,03	0,04	0,03
<i>Tulumeetmed kokku</i>	-0,22	0,65	0,45	0,32	0,37
Tööjõukulude kasv	-	0,14	0,14	0,13	0,12
Investeeringute muutused	-	-0,25	-0,34	-0,24	-0,03
IKT kulud	-	0,04	0,04	0,09	0,10
Aktsepteeritud lisataotlused	-	0,24	0,24	0,33	0,31
Struktuurifondi vahendite ümbersuunamised	-	-0,15	-0,18	-0,20	-0,19
Kinnisvaraga seotud muutused	0,02	-0,06	-0,13	-0,13	-0,13
<i>Kulumeetmed kokku</i>	0,02	-0,03	-0,24	-0,03	0,20
<i>Tulu- ja kulumeetmed kokku</i>	-0,2	0,7	0,7	0,4	0,2

Allikas: rahandusministeerium